

MARTIN ŠRAJER / 13. 11. 2020

Dětské filmy Josefa Pinkavy

Jméno režiséra Josefa Pinkavy bylo po celou jeho kariéru neodmyslitelně spjato s hranou tvorbou pro mladší diváky. Nikoliv s pohádkami, ale s filmy ze současnosti, ve které se, jak sám říkal, lépe orientoval a mohl v nich snáz nastolovat svá oblíbená témata – láska, rodinné vztahy, přátelství.

K této specializaci jej zřejmě předurčila profese učitele a z ní vyplývající zkušenost s prací s dětmi. Učitelský ústav absolvoval v Náchodě, ležícím nedaleko Dobrušky, kde se v roce 1919 narodil. Jeho pedagogickou dráhu ale přerušil protektorát. V letech 1942 až 1943 byl totálně nasazen v uhelných dolech a elektrárně v Malých Svatoňovicích. Po válce krátce působil jako učitel měšťanské školy v Náchodě.

Pinkava měl odmala rád fotografování. Jako kluk si vyrobil svůj první fotoaparát s lupou místo objektivu. Přes fotografii se také dostal k filmu. Původně toužil být kameramanem. Když v roce 1946 poslal do gottwaldovského studia své amatérské pokusy, natáčené na 8mm a 16mm kameru, k velkému překvapení byl přijat na pozici asistenta režie.

Vedle Pinkavova talentu v tom zřejmě sehrála roli skutečnost, že studio tehdy řídil Aleš Bosák, který často dával příležitost mladým nadšencům. Kromě Pinkavy například Radimu Cvrčkovi. Společně budou jedinými kmenovými tvůrci Filmového studia Gottwaldov zaměřujícími se výhradně na hranou dětskou tvorbu.

Po třech letech sbírání zkušeností začal Pinkava točit vlastní krátkometrážní filmy. Od počátku jej přitahovaly látky týkající se dětí. Za školní film *Cement* obdržel čestné uznání na festivalu v Mariánských Lázních. Následovalo *Vápno* nebo *Cihly*.

V letech 1949 až 1959 se Pinkava jako režisér nebo scenárista podepsal pod víc než padesát krátkých instruktážních, vlastivědných či propagačních filmů, primárně určených pro školní projekce. Pro loutkové filmy Hermíny Týrlové, mj. *Uzel na*

kapesníku (1958) a *Ztracenou panenku* (1959), pak natočil hrané pasáže.

Jeho prvním samostatným filmem na pozici režiséra hraných filmů pro děti a mládež byl krátkometrážní fejeton *Pětikoruna* (1959), oceněný na několika mezinárodních festivalech. Stejně tak se řady domácích i zahraničních cen dočkaly další Pinkavovy filmy, ať krátké, či dlouhometrážní. Dohromady za svůj život obdržel okolo šedesáti ocenění.

Dramaturgická skupina dětského filmu se v tehdejší Gottwaldově zformovala také Pinkavovou zásluhou. Později přispěje rovněž k založení zlínského filmového festivalu. Pozice, kterou si ve studiích vybudoval, mu v šedesátých letech umožnila přejít k celovečerní tvorbě.

První byl rodinný snímek *Prázdniny s Minkou* (1962), k němuž nazpíval titulní píseň Karel Gott. Následoval první z Pinkavových filmů se sportovní tematikou *Ivana v útoku* (1963). Větší důraz na žánrové konvence kladla komedie *Kočky neberem* (1966). Pro Pinkavu byla ale vždy důležitá autenticita prostředí a vnímavost vůči dětské mentalitě. Svět se snažil zobrazovat z pohledů dětí, nikoliv dospělých.

Pinkavovy filmy vynikaly citlivým vedením dětských herců, vybíraných na základě důkladných castingů, v rámci nichž se svými spolupracovníky navštívil mnoho škol. Děti od předškolního věku po teenagery hrály ve většině jeho filmů od padesátých až do osmdesátých let. Při samotné režii Pinkava využíval své pedagogické praxe. Snažil se například vyhýbat kritickým poznámkám. Když se záběr nepovedl, neoznačil jej za špatný. Naopak dětského herce nebo herečku za výkon pochválil a navrhl, že by jej mohli sjet ještě jednou a zkusit něco udělat jinak, ať je výsledek ještě lepší.

Kvůli svým politickým postojům byl Pinkava v roce 1969 vyloučen z komunistické strany. Jeho orientace na apolitickou produkci pro děti a mládež nicméně přispěla k tomu, že mohl bez pauzy pokračovat v natáčení. Sedmdesátá léta zahájil filmem *Kapitán Korda* (1970). Pepík, žijící v dětském domově, se v nemocnici seznamuje s výpravčím Kordou. Dobrosrdečného muže a jeho manželku přijímá za své adoptivní rodiče. Pak se ale na scéně objeví jeho biologická matka...

Drama tematizující hledání bezpečného domácího zázemí vzniklo podle knihy Marie Kubátové *Korvetní kapitán Korda*. Pinkavu na předloze zaujalo autorčino porozumění

dětské duši a dětskému způsobu komunikace, která může být srozumitelnější, má-li formu hry. Kubátová po úspěchu své knihy napsala druhý díl, v němž se protagonista vyrovnává s obavou z narození sourozence. Nechce totiž přijít o přízeň svých náhradních rodičů. Pinkava podle předlohy v roce 1979 natočil volné pokračování *Chlapi přece nepláčou*.

Značnou diváckou oblibu si získal *Metráček* (1971) podle populární série stejnojmenných dívčích románů od Stanislava Rudolfa. Pinkava často vycházel z osvědčených literárních předloh. Námět i scénáře si ale k většině projektů psal sám. Kritického uznání se dočkal krátkometrážní *Poštovský panáček* (1974), vyznamenaný Velkou cenou na festivalu krátkých filmů v Teheránu.

Režii komedie *Terezu bych kvůli žádné holce neopustil* (1976) převzal Pinkava za Dimitrije Plichtu, nahrazeného kvůli sporům se štábem. Titulní Terezou je opice, kterou chovají děti z rodiny ředitele zoologické zahrady. Její herecká účast vyžadovala obzvláště pozorné režijní vedení. Během natáčení jedné z prvních scén chlapce opice pokousala. Pinkava pak musel šokovaného mladého herce uklidňovat tím, že k ničemu podobnému už víckrát nedojde. Některých scén s opicí se kvůli strachu dětí raději zřekl.

Až do roku 1986 točil Pinkava každý rok nový film. Úspěch zaznamenaly *Kopretiny pro zámeckou paní* (1980), další adaptace knihy Stanislava Rudolfa, nebo *Malý velký hokejista* (1982), kterým se Pinkava vrátil do osvědčeného sportovního prostředí. O chlapci z páté třídy, který rád provádí fyzikální a chemické pokusy, vyprávěla rodinná komedie *Výbuch bude v pět* (1984). Za Pinkavův poslední zdařilejší film je považována hudební komedie *Pohlad' kočce uši* (1985).

Autorkou scénáře k filmu o pěveckém sboru na nepodařeném zájezdu byla režisérova dcera, dokumentaristka Hana Pinkavová. Při psaní příběhu o lásce k hudbě a hledání skutečného přátelství vycházela z podnětů získaných při natáčení svého absolventského dokumentu *Nepíše si úlohy do zpěvu* (1979) o talentované člence ostravského dětského pěveckého sboru.

Pinkava průběžně natáčel také filmy pro českou a slovenskou televizi. Ten poslední, *Zázračné dítě* (1993), byl odvysílán dva roky poté, co jedna z předních osobností českého filmu pro děti a mládež odešla do důchodu.

Na YouTube kanálu **Česká filmová klasika** si můžete pustit tři Pinkavovy filmy:
Kapitán Korda, *Terezu bych kvůli žádné holce neopustil* a *Pohlad' kočce uši*